

УДК 378:[37.011.3-051:78]

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Богданюк Василь, аспірант, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

ORCID: 0000-0003-1208-8161

E-mail: bogdanjuk1980@ukr.net

Метою статті є висвітлення специфіки професійної підготовки вчителя музичного мистецтва у закладі вищої освіти, що ґрунтується на розумінні засад діяльності сучасного вчителя в школі та соціокультурних процесів в суспільстві. Процес підготовки вчителя музичного мистецтва розглядається з точки зору застосування необхідних компетентностей та особистісних якостей. В статті подається аналіз наукової літератури з питань визначення понять «підготовка», «професійна підготовка», «професійна підготовка вчителя», «професійна підготовка вчителя музичного мистецтва».

Ключові слова: підготовка, професійна підготовка, професійна підготовка вчителя, професійна підготовка вчителя музичного мистецтва, художнє виховання, уроки музики в школі, форми музично-педагогічної діяльності, методика музичної освіти.

PECULIARITIES OF THE MODERN MUSIC TEACHER PROFESSIONAL TRAINING

Bohdaniuk Vasyi, Postgraduate Student, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

ORCID: 0000-0003-1208-8161

E-mail: bogdanjuk1980@ukr.net

The purpose of the article is to consider the specifics of the modern teacher of music art activity at school and the peculiarities of his professional training in a pedagogical higher education institution. The article analyzes the scientific literature on the definition of the concepts of "preparation", "vocational training", "vocational training of teachers", "vocational training of music teachers". The article considers the process of music teacher's activity from the point of view of the application of necessary competences and personal qualities.

The problem with the aesthetic and artistic education of schoolchildren is that the modern Ukrainian school does not have a clearly substantiated position on this. The reason is that there are no proper conditions for involving children in the acts. The mass culture prevails, the attention of children is not directed to understanding the specifics of art (in particular, national and foreign), and children themselves are little involved in creative processes. To overcome this problem, the future music teacher should learn the basics of emotional and artistic education during his training.

As a result of the pedagogical research, it is determined that the modern music teacher should not only hold high-level lessons, but also possess the features of the organizer of cultural life at school. He can be a lecturer, an illustrator, a performer, a conductor, a head of the vocal circle, studios and club formations for music lovers among students.

So, in general, the professional training of a modern music teacher should include measures that will promote the development of such personal traits and professional competences as: performing skill, pedagogical courage, ability to improvise, a broad outlook, and understanding of sociocultural processes in society.

Keywords: preparation, vocational training, vocational training of a teacher, vocational training of a music teacher, art education, music lessons at school, forms of musical and pedagogical activity, methodology of music education.

Масштабні цивілізаційні зрушення та динамічні соціальні трансформації нашого часу окреслюють нові обрії соціокультурного розвитку України. Перед фахівцями освіти і культури постають якісно нові проблеми та водночас відкриваються принципово нові можливості, які кардинально змінюють зміст і форми освіти та вимагають професійно виваженого підходу до визначення стратегії і тактики її побудови. Закон України «Про вищу освіту» надає можливість модернізувати національну систему вищої освіти та передбачає створення таких умов для підготовки майбутніх вчителів, які дозволяють повноцінно розкрити їх духовно-творчий потенціал.

Сучасна школа не тільки дає знання, вона формує особистість, прищеплює кращі людські якості. Школа також формує картину світу, в якій мистецтво має бути невід'ємною частиною, що дозволяє збагатити емоційну, чуттєву сторону особистості. Вчителі мистецьких дисциплін, зокрема музики, мають запалити серця дітей любов'ю до прекрасного в житті та мистецтві. Без цього неможливе культурне піднесення України як суспільства з оновленим політичним і соціально-економічним устроєм.

Психолого-педагогічні дослідження показують, що сучасні діти добре інтелектуально розвинені, але часто вони не схильні дивуватися, захоплюватися, досліджувати явища життя та творчі надбання. Внаслідок цього вони отримують досить поверхове, часто невідповідне дійсності, фрагментарне, еkleктичне розуміння себе та своєї ролі в світі. Подолати ці негаразди покликана парадигма гуманізації освіти.

Ідеї гуманізації освіти базуються на філософсько-антропологічних підвалинах, психологічних концепціях розвитку особистості, аналізі педагогічного досвіду. Сучасна парадигма освіти націлена на максимальне розкриття і самовдосконалення особистості, самореалізацію. Тобто, педагогічні процеси вже не можуть мати на меті відповідність молодій особистості певним визначеним соціальним параметрам, а, в першу чергу, індивідуальним. Отже, учень визнається найбільшою цінністю освітнього процесу. Тим самим зростає вимогливість до рівня професіоналізму вчителя.

Водночас, слід зауважити, що паралельний процес відбувається і у вищій педагогічній освіті, де студент також є вищою цінністю, і його підготовка має відкидати всі авторитарні педагогічні парадигми минулого. Сучасний заклад вищої освіти є складним соціокультурним утворенням, яке не просто надає освітні послуги, а й реалізує орієнтири на певні соціокультурні ідеали. Це ставить перед закладами вищої педагогічної освіти завдання виховати вчителя не тільки з високим рівнем фахових компетентностей, а й соціально значущими рисами особистості, складним і різноманітним духовним світом, управлінськими навичками та потягом до просвітницької діяльності.

Метою статті є аналіз основних понять, що стосуються професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, а також розгляд специфіки цієї підготовки в закладі вищої педагогічної освіти.

За «Енциклопедією професійної освіти» С. Батишева, підготовка – це загальний термін, що використовується стосовно прикладних завдань освіти, тобто для засвоєння соціального досвіду з метою його подальшого застосування в діяльності. Термін використовується в двох значеннях – як формування готовності до виконання завдань, так і сама готовність. Готовність в даному випадку розглядається як наявність компетентностей, знань, умінь, що вимагаються для виконання поставлених завдань.

Поняття «професійна підготовка» розуміється як цілеспрямований процес навчання професійних знань і вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт.

У Енциклопедії дається характеристика підготовки до трудової діяльності, що має на увазі «...цілеспрямований процес формування готовності до виконання комплексу завдань, які в подальшому буде вирішувати випускник освітньої установи в сфері праці, що оплачується. Вступаючи в цю сферу, людина стає не тільки технологічним функціонером, але й суб'єктом різних видів соціальної діяльності, пов'язаних з досягненням його інтересів...» [1, с. 1168–1169].

Ще одне визначення професійної підготовки трактує її як процес формування фахівця для однієї з галузей трудової діяльності, пов'язаного з оволодінням певним родом занять, професією [11]. Інші визначення професійної підготовки тлумачать її як динамічний процес формування фахівця для однієї з галузей трудової діяльності, який є цілеспрямованим процесом оволодіння базовою основою цієї професії [3, с. 35]. Цікавим розумінням сутності професійної підготовки є те, що дослідники враховують подальший розвиток цього базового розуміння професії під впливом обставин професійної діяльності за умови виявлення особистісної активності [4, с. 13].

Дослідник Е. Зеєр розглядає професійну підготовку як використання сукупності розгорнутих у часі прийомів соціального впливу на особистість, включення її в різноманітні професійно значущі види діяльності з метою формування системи професійно важливих знань, умінь і якостей, форм поведінки й індивідуальних способів виконання професійної діяльності [5, с. 3]. С. Сисоєва визначає професійну підготовку як цілісну систему із множиною пов'язаних між собою та впорядкованих компонентів, що характеризуються відносною стійкістю, ієрархічною побудовою, наявністю суб'єкта й об'єкта, розгалуженими внутрішніми і зовнішніми зв'язками [14, с. 133]. З наведених визначень випливає, що професійна підготовка має бути настільки різнобічною, щоб забезпечити якісне виконання професійних обов'язків водночас слугувати базою для розвитку особистісних і професійних рис майбутнього фахівця.

Існує декілька підходів до визначення сутності професійної підготовки. Психологи розглядають її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями й навичками. Педагогічна наука розглядає професійну підготовку як набуття людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння знань, умінь та формування необхідних особистісних професійних якостей.

Проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів досліджували такі українські та зарубіжні науковці як В. Андрущенко, І. Зязюн, О. Дубасенюк, М. Згуровський, В. Кремень, Т. Левовицький, О. Ляшенко, В. Огнев'юк, О. Савченко, С. Сисоєва, С. Ніколаєнко, О. Співаковський. Осмислення різних аспектів професійної підготовки вчителів присутнє в працях О. Абдуліної, Л. Йовенко, В. Кузя, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін. У цих та інших дослідженнях проблема професійної підготовки вчителя розглядається під кутом його соціальної відповідальності, постійного саморозвитку, а також налагоджування партнерських відносин з усіма учасниками освітнього процесу. Професійна підготовка вчителя ставить своїм завданням формування такої особистості-професіонала, «...від рівня культури якого і від підготовленості до трансляції культурних цінностей залежить розвиток і виховання

підростаючого покоління, його внесок у загальнолюдську культуру» [10, с. 106].

Л. Хоружа вважає професійну підготовку майбутнього вчителя поєднанням теоретичних знань, практичних умінь, досвіду та особистісних якостей учителя, що забезпечують ефективність та результативність педагогічної дії [17, с. 18]. Дослідження В. Семиченко розглядають професійну підготовку майбутніх вчителів у трьох аспектах: як процес, в перебігу якого відбувається професійне становлення майбутніх фахівців; як мету і результат діяльності навчального закладу; як сенс включення студента у навчально-виховну діяльність [13].

У праці Л. Йовенко підготовка майбутніх учителів поділяється на загальноосвітню, професійну і спеціальну [6, с. 56]. Л. Хомич трактує загально-професійну підготовку як сукупність світоглядно-культурологічного, психолого-педагогічного та фахово-методичного напрямів [16, с. 107]. У свою чергу, В. Берека вважає, що професійна підготовка вчителя є сукупністю ціннісно-змістових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних функцій педагогічної діяльності, що сприяють досягненню поставлених цілей розвитку людини [2, с. 4]. О. Є. Мисечко акцентує увагу на ролі саморозвитку майбутнього вчителя, розвитку його професійної культури, творчого мислення [8].

За визначенням Л. Поліщук, професійна підготовка майбутнього вчителя характеризується поєднанням педагогічних впливів як в аудиторії, так і в позааудиторний час, в результаті чого у студентів формуються професійно значущі та особистісні якості [12]. О. Павлик вважає, що професійна підготовка майбутнього вчителя є цілісним процесом, в результаті якого виробляється готовність до професійної діяльності [9]. Дуже важливою в контексті досліджуваної проблеми є думка В. Кузя, який зауважує, що в професійній підготовці майбутнього вчителя вирішальне значення має виховання мотивації до самовдосконалення, а також практична підготовка до праці вчителя в реальних умовах невизначеності і нестабільності [7, с. 1].

Отже, з наведених визначень випливає, що професійна підготовка майбутнього вчителя являє собою єдність змісту, цілей, структури навчання і виховання студентів, а також реалізації набутих знань, умінь і навичок у їх роботі з учнями. Професійна підготовка майбутнього вчителя розглядається як процес і результат, і визначається сукупністю вимог, що висуваються до певного фахівця у визначеній галузі діяльності. У результаті професійної підготовки має сформуватися цілісна особистість професіонала.

Ще більший особистісний акцент набуває поняття професійної підготовки стосовно вчителів мистецьких дисциплін, зокрема музичного мистецтва. Готовність студентів до музично-педагогічної діяльності визначається як складне особистісне утворення, яке містить у собі «...професійно-педагогічні погляди, музичну освіченість, виконавську культуру, захопленість музичним мистецтвом, самовладання, педагогічний оптимізм, здатність до подолання труднощів, самооцінку результатів праці, потребу у професійному самовихованні» [15, с. 146].

Викладання мистецтва в загальноосвітній школі не може не відгукуватися на виклики часу, хоча і є достатньою мірою стереотипізованим, оскільки закони мистецького ремесла не можуть змінитися. Ці стереотипи стосуються як організації уроку, так і взагалі методики реалізації школярами різних видів музичної діяльності.

Дуже мало залучається до цієї діяльності педагогічний колектив закладів загальної середньої освіти. Професійна діяльність вчителів музики покликана руйнувати стереотипи ставлення до музичного мистецтва в дітей. Тому сучасний процес професійної підготовки майбутнього вчителя музики передбачає (крім суто фахових музичних) ще цілий комплекс вимог до професійної мобільності, управлінських якостей, готовності до організації культурно-дозвілдової діяльності школярів та педагогічного колективу.

Фахова підготовка майбутнього вчителя музики передбачає опанування таких циклів дисциплін як музично-теоретичні, музично-історичні, музично-інструментальні, диригентсько-хорові, а також володіння методикою музичної освіти. На основі вивчення цих циклів фахівець має навчитися цікаво та грамотно розповідати про музику, здійснювати аналіз музичних творів (виразних та формоутворюючих елементів) під час їх вивчення, виявляти закономірності втілення образного змісту у музичній драматургії, вміти підібрати на цій основі потрібний та доступний учням репертуар, вести бесіди та диспути з учнями, формуючи їхні смаки, почуття та розуміння музичного мистецтва.

Слід зазначити, що вчителю музичного мистецтва потрібно мати не просто конгломерат перелічених якостей, а їх гармонійне поєднання, що вбудоване в загальну систему особистості та вимагає її достатньо високого ступеня зрілості. Існують суперечності між високими вимогами до особистісного спрямування професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та недостатнім рівнем сформованості їх готовності до реалізації свого духовно-творчого потенціалу, а також між потужним навчально-виховним потенціалом українського музичного мистецтва, що на ментально-генетичному рівні впливає на особистість майбутнього вчителя музики і його учнів та недостатнім використанням цього потенціалу в навчальному процесі як середньої, так і вищої школи. Саме ці суперечності визначають актуальність звернення до проблеми удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики.

Найпершим обов'язком учителя музичного мистецтва є проведення уроків музики на високому професійному рівні. Для цього фахівець має володіти різнобічними вміннями: підбирати репертуар, цікавий для дітей різного віку, словесно та за допомогою виконання розкривати перед учнями значення та красу того чи іншого музичного твору, спонукати їх якомога глибше відчувати виразність образного змісту. Оскільки на уроці багато часу відводиться співам, учитель має добре знати особливості дитячого голосу, його фізіологічні властивості, можливості розвитку. Крім того, вчитель має володіти такими специфічними вміннями, як диригування однією рукою в той час, як друга рука підіграє на інструменті, а також вмінням аранжувати хорові партитури для класів різного рівня підготовленості. Ці хормейстерські вміння набуваються під час опанування дисциплін фахового циклу.

Крім того, майбутні вчитель музики під час вивчення циклу виконавсько-інструментальних дисциплін набуває умінь інтерпретації музичних творів, читання з листа й транспонування у зручну тональність, підбору на слух акомпанементу. Тобто, фахова підготовка також містить складові концертмейстерської діяльності. Переважно вчитель користується фортепіано, хоча закордонна практика показує, що для супроводу чи ритмізації вправ часто застосовується гра на інших інструментах – гітарі, флейті,

барабанах. Для української практики цілком можливий супровід занять бандурою, сопілкою в залежності від можливостей вчителя та його вибору. Це значним чином може індивідуалізувати уроки, слугувати пропагандою української народної культури та нематеріальної спадщини. А під час професійної підготовки урізноманітнити навчальний план вивченням такого спорідненого інструменту, володіння яким найкраще для майбутнього фахівця.

Важливу роль у підготовці вчителя музики відіграє методика музичної освіти. Саме вона здатна передати майбутньому вчителю музики основи умілого керівництва здійсненням різних видів музичної діяльності школярів. Більше того, вона надає йому здатність імпровізувати та знаходити іноді несподівані рішення, бути гнучким в непередбачуваних навчальних ситуаціях. Отже, майбутній вчитель музики отримує в період професійної підготовки найширші знання та найрізноманітніші уміння.

Навчально-виховний процес у школі збагачується різними формами позакласної роботи. В них сучасний вчитель виступає як управитель дозвілля школярів. Його діяльність має бути спрямована на поживлення культурного життя школи. Учитель музики в школі може очолювати вокально-хорові гуртки, лекторії, клубні та студійні утворення любителів музики. Найчастіше він бере участь в організації та озвучуванні шкільних свят, конкурсів, вистав, виступає також як концертний організатор, лектор, ілюстратор, виконавець. Все це вимагає більшої уваги до вивчення форм дозвіллевої діяльності, опанування звукорежисерськими навичками. Дисципліни такого характеру можуть бути введені до навчального плану як додаткові або вибіркові предмети, що дозволить осучаснити професійну підготовку вчителя музики, вивести її за рамки звичних норм. Отже, враховуючи широкопрофільність кваліфікації вчителя музики в школі, специфікою процесу професійної підготовки сучасного вчителя є введення в навчальні плани таких дисциплін, які б забезпечували грамотне ведення позакласної діяльності.

Під час здійснення будь-яких форм музичної діяльності в школі слід пам'ятати, що на художньо-естетичну свідомість учнів в першу чергу впливає особистість вчителя. Якщо він виступає як носій культури, яскрава особистість, його зацікавленість буде прикладом для наслідування. Як правило, діти завжди жваво реагують на виконавську вправність, педагогічну сміливість та широкий кругозір вчителя, що закономірно веде за собою повагу та любов до нього та зацікавленість предметом.

Не меншу роль в цьому впливі відіграє репертуар, який вчитель пропонує для опанування поза програмою, та манера його подачі. В українській національній музичній культурі глибокі традиції та образність формувалися протягом тривалого часу і виражають сутність душі народу. Якщо навчити дітей відчувати їх, пропустити через їх свідомість, то це може прислужитися в ролі певного захисту від засилля поп-культури, зайвого раціоналізму та уніфікації свідомості особистості.

В українській музичній спадщині досить багато творів, зміст яких торкається поглядів народу на красу, на гарні та погані вчинки, щирість почуттів. З іншого боку, справа не тільки у змісті текстів, а й у чеснотах самої музики – плинності мелодій, рухливості ритмів, багатстві гармонії. Це також має бути матеріалом для відчуття та усвідомлення, оскільки усунення потворного й утвердження прекрасного можливі в будь-яких формах мистецького висловлювання. Саме через прекрасну музику можливе сповнення дитячих сердець почуттями піднесеності, радості, святковості.

Отже, шкільний вчитель музичного мистецтва виступає як інтегральна творча особистість, яка здійснює естетико-художнє виховання школярів. Художнє виховання можна визначити як цілеспрямований процес впливу на особистість дитини з метою формування у неї здатності любити, відчувати, розуміти, оцінювати мистецтво, насолоджуватися ним і самому створювати певні художні цінності. Ця мета досягається через різноманітні форми художньої діяльності, запровадження ігрових форм, асоціацій з іншими галузями життя, що ведуть до самореалізації дитини.

Оскільки основною метою художнього виховання є передача досвіду художньої творчості, то найкращим засобом її досягнення є залучення учнів до безпосередньої участі у музичній діяльності. Ця участь може реалізуватися у різних формах: музичне виконавство (гра на музичних інструментах, співи соло та в ансамблі), виступи в ролі DJ чи музичного аранжувальника, участь в конкурсах, музичних квестах і т. ін. Важливо, щоб, наприклад, під час підготовки до музичного квесту використовувався матеріал, який розширює слуховий досвід учнів, привчає їх до якісного звучання живих інструментів, залучає до слухання музики як до сприйняття образного змісту. Через це постає необхідність розширити стильові та репертуарні рамки, які ставляться навчальними програмами під час професійної підготовки. Найчастіше використовується лише музика певних епох, а сучасні стилі лишаються «за кадром». виправити цю ситуацію також покликане введення в програму професійної підготовки більш широкого діапазону творів.

Ще одним специфічним резервом сучасної професійної підготовки вчителя музики є новітні технічні засоби. Багато школярів опановують комп'ютерний музичний редактор чи програму для створення музики чи ритмів. Тому майбутньому вчителю бажано розбиратися в цьому і спрямовувати самостійні творчі пошуки учнів. З іншого боку, володіння електронними програмами дає можливість самому вчителю удосконалювати шкільний репертуар, створюючи обробки творів, аранжуючи їх для різних інструментальних чи вокальних складів. Оскільки художня діяльність можлива лише у безпосередній практиці, саме через неї у дітей може виховуватися потреба у спілкуванні з музикою. А саме це і є метою діяльності вчителя музичного мистецтва.

Для того, щоб відбувалося справжнє художнє виховання, необхідно, щоб сам вчитель музики не тільки був спеціалістом в своїй галузі, а й добре був обізнаний щодо інших видів мистецтва, бачив складні зв'язки та взаємозалежності між мистецтвом та історичними умовами життя людей. Його безпосередній відгук на художні твори, розвинуті смаки, художні погляди та ідеали мають бути сформованими і період професійного становлення. Тому специфічною стороною професійної підготовки є поглиблення загальномузичного тезаурусу майбутнього вчителя музики.

Для того, щоб достатньо доступно та аргументовано пояснити дітям сутність того чи іншого художнього явища, розкрити його цінність, вчитель музики має досконало володіти мовою, мати багатий словниковий запас, користуватися професійною термінологією. Таким чином, існує необхідність збагатити професійну підготовку майбутнього вчителя музики знанням основ красномовства. Без формування цих якостей у вчителя музичного мистецтва неможливо говорити про справжнє художнє виховання дітей.

Отже, феномен професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва можна визначити як усвідомлений цілеспрямований процес удосконалення

особистісних (мотивація, інтереси) та професійних (знання, уміння) якостей майбутнього фахівця, що забезпечує здатність до створення умов для здійснення естетико-художнього виховання учнів через музичне мистецтво.

На основі вивчення циклів спеціалізованих дисциплін майбутній фахівець має навчитися цікаво та грамотно розповідати про музику, здійснювати аналіз музичних творів (виразних та формоутворюючих елементів) під час їх вивчення, виявляти закономірності втілення образного змісту у музичній драматургії, вміти підібрати на цій основі цікавий та високоякісний репертуар, вести бесіди та диспути з учнями, формуючи їхні смаки, почуття та розуміння музичного мистецтва. Майбутньому вчителю музичного мистецтва потрібно мати не просто конгломерат перелічених здібностей, а й їх гармонійне поєднання, що вбудоване в загальну систему особистості.

Крім урочної форми навчання вчитель музики проводить позакласну роботу й очолює культурне життя цілої школи в інтересах естетико-художнього виховання учнів. Крім того, вчитель музики виступає організатором безпосередньої музичної творчої діяльності школярів. Це вимагає від нього цілої низки організаційних, управлінських, сценарних, режисерських, звукорежисерських, репертуарних, комп'ютерних та ораторських навичок. Всі вони мають бути сформовані протягом професійної підготовки й вдосконалюватися під час подальшого професійного становлення. Для досягнення цієї мети необхідно до усталеної програми професійної підготовки додати деякі специфічні складові, які дозволять осучаснити та вдосконалити її. Таким чином, професійна підготовка сучасного вчителя музичного мистецтва буде скерована на формування багатопрофільного фахівця, інтегральна творча особистість якого має достатньо засобів, щоб забезпечувати успішне естетико-художнє виховання учнів.

Подальші розвідки в цьому напрямі можуть стосуватися аналізу результатів введення в професійну підготовку майбутніх вчителів музичного мистецтва означених складових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батышев С. Я. Энциклопедия профессионального образования: электронный ресурс. 1998. URL: <http://www.anovikov.ru/dict/epo.pdf>. (дата звернення: 18.10 2019).
2. Берека В. Є. Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 42 с.
3. Власюк О. П. До проблеми професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Зб. наук. праць Бердянського держ. педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Бердянськ, 2009. С. 33–37.
4. Давлеткиреева Л. З. Информационно-предметная среда в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов в университете: монография. Магнитогорск: МаГУ, 2008. 142 с.
5. Зеер Э. Ф. Психология профессий: учеб. пособ. для студентов вузов. Москва: Академический проект, 2003. 336 с.
6. Йовенко Л. І. Підготовка студентів-філологів вищого педагогічного навчального закладу до родинного виховання: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Умань, 2005. 274 с.
7. Кузь В. Г. Готуємо кадри для сільської школи. Педагогічні вісті. 2001. № 3.
8. Мисечко О. Є. Формування системи фахової підготовки вчителів іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (початок ХХ ст. – початок 1960-х рр.): монографія. Житомир: Полісся, 2008. 528 с.
9. Павлик О. Ю. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2004. 19 с.
10. Педагогическое образование в университете: контекстно-биографический подход / под ред. А. Л. Гаврикова, М. Н. Певзнера. Великий Новгород, 2001. 300 с.

11. Педагогическая энциклопедия: в 3 т. / гл. ред. Каиров И. А. Москва, Сов. Энциклопедия, 1964–1988. Т. 3. 549 с.
12. Полішук Л. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту*. Житомир, 2009. № 48. С. 112–115.
13. Семиченко В. А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей: дис. ... докт. псих. наук: 19.00.07. Киев, 1992. 432 с.
14. Сисоева С. О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. вид. НАПН України. Київ: ЕКМО, 2010. 362 с.
15. Сучасна професійна підготовка вчителя до викладання мистецьких дисциплін у загальноосвітній школі: проблеми, пошуки, знахідки: монографія / за ред. А. І. Омельченко. Донецьк: Ноулідж (донецьке відділення), 2010. 251 с.
16. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: монографія. Київ: Магістр S, 1998. 200 с.
17. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2004. 365 с.

REFERENCES

1. Batyshev, S. Ja. (1998). Jenciklopedija professional'nogo obrazovanija. M.: APO [in Russian].
2. Bereka, V. Ye. (2008). Teoretyko-metodychni osnovy fakhovoi pidhotovky mahistriv z menedzhmentu osvity: *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Vlasiuk, O. P. (2009). Do problemy profesiinoi pidhotovky studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv. *Zb. nauk. prats Berdianskoho derzh. pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky, issue 165, 33–37* [in Ukrainian].
4. Davletkireeva, L. Z. (2008). Informacionno-predmetnaja sreda v processe professional'noj podgotovki budushhijh specialistov v universitete. Magnitogorsk: MaGU [in Russian].
5. Zeer, Je. F. (2003). Psihologija professij. M.: Akademicheskij projekt [in Russian].
6. Iovenko, L. I. (2005). Pidhotovka studentiv-filolohiv vyshchoho pedahohichnoho navchalnoho zakladu do rodynnoho vykhovannia. *Candidate's thesis*. Uman [in Ukrainian].
7. Kuz, V. H. (2001). Hotuiemo kadry dlia silskoi shkoly. *Pedahohichni visti, issue 3, 1* [in Ukrainian].
8. Mysechko, O. Ye. (2008). Formuvannia systemy fakhovoi pidhotovky vchyteliv inozemnoi movy u pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (pochatok XX st. – pochatok 1960-kh rr.). Zhytomyr: Polissia [in Ukrainian].
9. Pavlyk, O. Yu. (2004). Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnykh perekladachiv do vykorystannia ofitsiino-dilovoho movlennia. *Extended abstract of candidate's thesis*. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
10. Pedagogicheskoe obrazovanie v universitete: kontekstno-biograficheskij podhod. (2001). A. L. Gavrikov, M. N. Pevzner (Eds.). Velikij Novgorod [in Russian].
11. Pedagogicheskaja jenciklopedija. Kairov I. A. (Ed). (1964–1988). (Vols 1–3; Vol. 3). M.: Sov. Jenciklopedija [in Russian].
12. Polishchuk, L. (2009). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv u pedahohichnykh zakladakh Ukrainy. *Visn. Zhytomyr. derzh. un-tu, issue 48, 112–115* [in Ukrainian].
13. Semichenko, V. A. (1992). Konceptcija celostnosti i ee realizacija v profesional'noj podgotovke budushhijh uchitelej. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Russian].
14. Sysoieva, S. O. (2010). Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: tezaurus naukovoho doslidzhennia. K.: EKMO [in Ukrainian].
15. Suchasna profesiina pidhotovka vchytelia do vykladannia mystetskykh dystsyplin u zahalnoosvitnii shkoli: problemy, poshuky, znakhidky. (2010). Omelchenko A. I. (Ed.). Donetsk: Noulidzh [in Ukrainian].
16. Khomych, L. O. (1998). Profesiino-pedahohichna pidhotovka vchytelia pochatkovykh klasiv. K.: Mahistr S [in Ukrainian].
17. Khoruzha, L. L. (2004). Teoretychni zasady formuvannia etychnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].